

מדינת ישראל
משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
האגף לחינוך מבוגרים

כ"ב אלול תשפ"ב
18 ספטמבר 2022

אזרחות

מיקוד לתוכנית לימודים בהיקף 2 יח"ל
שאלון 997102 , חורף וקיץ תשפ"ג, 2023

שימו לב!

השאלות במבחן **חוברו** מן החומר המפורט להלן.

שימו לב: אין שינוי במבנה הבחינה.

תוכנית הלימודים המלאה נמצאת באתר לחינוך מבוגרים :

<https://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/AdultEducation/HashlamatHaskala/TochniyotLimudim/Ezrahut.htm>

השאלות במבחן **חוברו** מן החומר המפורט להלן.

פרק א': מהי אזרחות?

מושגים	הערות דידקטיות
מהי אזרחות?	הסבר על מהות המקצוע ועל חשיבותו, התייחסות לאירועים אקטואליים.
מדינה	מאפייני המדינה תפקידי המדינה
משטר שלטון דמוקרטיה דיקטטורה מונרכיה	ציון ההבדל בין משטר לבין שלטון. היכרות עם סוגי משטרים. יש להבחין בין מונרכיה חוקתית (ייצוגית/פרלמנטרית) לבין מונרכיה אבסולוטית

פרק ב': המדינה הדמוקרטית

מושגים	הערות דידקטיות
דמוקרטיה דמוקרטיה ישירה דמוקרטיה עקיפה/ייצוגית	הסבר על מקור הדמוקרטיה ומאפייני הדמוקרטיה העתיקה באתונה, התפתחותה של הדמוקרטיה הייצוגית.
עקרונות הדמוקרטיה: א. שלטון העם ורעיון הייצוג ב. בחירות – חילופי שלטון	יישום הדמוקרטיה הייצוגית: העם שולט באמצעות נציגיו, הנבחרים באופן דמוקרטי בתהליך של בחירות.
ג. הכרעת הרוב וזכויות המיעוט	
ד. הגבלת השלטון	בשלב זה, ציון בלבד של דרכי הפיקוח (ידונו בהרחבה בהמשך): - הפרדת רשויות - בחירות - חוקה - חקיקה - בג"ץ - דעת קהל - אמצעי התקשורת
שלטון החוק	השוואה בין מעמד החוק במדינה דמוקרטית למעמדו במדינה דיקטטורית. חשיבות הציות לחוק.
פלורליזם וסובלנות	הדגשת תחומי החיים השונים שבהם בא לידי ביטוי הפלורליזם וחשיבותה של הסובלנות.
(1) הזכות לחיים וביטחון (2) חופש התנועה (3) הזכות לקניין (חומרי ורוחני) (4) הזכות לשוויון (5) הזכות להליך הוגן (6) הזכות לכבוד (7) הזכות לפרטיות (8) הזכות לשם טוב	היכרות עם מקרים שונים שבהם חלה נסיגה מהזכות לשוויון וניתוחם.

פרק ב': מגילת העצמאות - לא כלול בבחינה

פרק ג': מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית (נושא בחירה קבוע בחלק הרביעי של הבחינה)

מושגים	הערות דידקטיות
מדינת ישראל כמדינה יהודית	מאפיינים : - לפי מגילת העצמאות - סמלים בעלי אופי יהודי - חוקים בעלי אופי יהודי - מוסדות בעלי אופי יהודי
הסדר "הסטטוס קוו"	נסיבות ההחלטה על ההסדר, הנושאים הכלולים בו, מעמדו המשפטי, השלכותיו על החיים בארץ.

בפרק זה לא ייכללו המושגים: לאום ומדינת לאום.

פרק ד': שאלת החוקה וחוקי היסוד - לא כלול בבחינה

פרק ה': הדרכים לקביעת אזרחות בישראל

מושגים	הערות דידקטיות
עיקרון הקרקע עיקרון הדם חוק השבות	הדרכים לקבלת אזרחות ישראלית : א. מכוח חוק השבות ב. מכוח הישיבה ג. מכוח הלידה ד. מכוח הישיבה והלידה ה. מכוח ההתאזרחות ו. מכוח ההענקה - הדגשת חוק השבות ומטרתו. - הוויכוח סביב חוק השבות.
הדרכים לאבדן אזרחות במדינת ישראל	
זכויות וחובות של האזרח הישראלי	

פרק ו: שיטת הבחירות לכנסת

מושגים	הערות דידקטיות
מאפייני הבחירות הדמוקרטיות	- כלליות - חשאיות - שווות - ישירות - תעמולתיות - מחזוריות
מאפייני הבחירות בישראל	- בחירות יחסיות - בחירות ארציות - בחירות רשימתיות הסבר על שיטת הבחירות לכנסת ועל שלבי הבחירות

פרק ז': הרשות המחוקקת – הכנסת

מושגים	הערות דידקטיות
כנסת בית הנבחרים יו"ר הכנסת סיעות הכנסת קואליציה אופוזיציה מליאת הכנסת ועדות הכנסת	היכרות עם מבנה הכנסת, דרכי הפעולה של הכנסת וההבדלים בין העבודה במליאה לבין העבודה בוועדות.
תפקידי הכנסת	א. חקיקת חוקים ב. פיקוח על הממשלה ג. בחירת בעלי תפקידים ד. אוזן קשבת לעם
תהליך החקיקה	הבחנה בין הצעת חוק פרטית להצעת חוק ממשלתית, פירוט שלבי החקיקה, הדגמת שלבי החקיקה בכיתה, הסבר לגבי אורך תהליך החקיקה.

בפרק זה לא ייכללו המושגים הבאים: ועדת חקיקה פרלמנטרית, שאילתה, הצעת אי אמון, הצעה לסדר היום וחסיונות חברי הכנסת.

פרק ח': הרשות המבצעת – הממשלה

מושגים	הערות דידקטיות
חוק יסוד: הממשלה	מהות הממשלה ותפקידיה הרכב הממשלה
רשות מבצעת	הממשלה כרשות מבצעת של המדינה (ולא הזרוע המבצעת של הכנסת).

בפרק זה לא ייכללו הנושאים הבאים: תקנות וצווים, סמכות שיורית, תקנות לשעת חירום, קביעת מדיניות, סיום כהונת הממשלה, ממשלת מעבר ואי אמון.

פרק ט': השלטון המקומי (נושא בחירה קבוע בחלק הרביעי של הבחינה)

מושגים	הערות דידקטיות
השלטון המקומי	מהו שלטון מקומי ולשם מה הוא נחוץ? כיצד מבטא השלטון המקומי את עקרונות הדמוקרטיה?
עירייה מועצה מקומית מועצה אזורית	היכרות עם סוגי הרשויות המקומיות בישראל, מתן דוגמאות לישובים מסוגים שונים.
ראש הרשות מועצת הרשות	מוסדות השלטון המקומי ותפקידיהם
ועדה קרואה	באילו מצבים תמונה ועדה קרואה?
הבחירות לשלטון המקומי	השוואה בין הבחירות לשלטון המרכזי לבין הבחירות לשלטון המקומי

בפרק זה לא ייכללו המושגים: תקציב הרשות המקומית וחוקי עזר.

פרק י': הרשות השופטת

מושגים	הערות דידקטיות
שלטון החוק שוויון בפני החוק פומביות המשפט היררכיה זכות הערעור	עקרונות המשפט בישראל עקרונות דמוקרטיים וזכויות יסוד שבאים לידי ביטוי במערכת המשפט

- זכות הערעור - הסניגוריה הציבורית - פומביות הדיון - חזקת החפות	הזכות להליך הוגן והדרכים להגנה עליה
מבנה מערכת המשפט סמכויות הערכאות	מערכת בתי המשפט : בית משפט השלום בית המשפט המחוזי בית המשפט העליון ערכאה
חשיבותו ותפקידיו של בג"ץ.	בג"ץ עתירה

בפרק זה לא ייכללו המושגים: אי תלות של שופט ואי תלות של המערכת המשפטית.

פרק יא': מנגנוני פיקוח וביקורת על השלטון

מושגים	הערות זידקטיות
פיקוח וביקורת	הסבר ודיון על הצורך והחשיבות בפיקוח על השלטון, עיקרון הפרדת הרשויות כאמצעי פיקוח.
פיקוח פורמאלי: - חוקה - פרלמנט - מערכת המשפט - מבקר המדינה - נציב תלונות הציבור - היועץ המשפטי לממשלה - ועדת חקירה ממלכתית	דיון בליווי דוגמאות על תפקידיהם וחשיבותם של מוסדות הפיקוח השונים.
פיקוח בלתי פורמאלי: - אמצעי התקשורת - הפגנות ושבתות - אמנות מחאה דעת קהל	דיון בליווי דוגמאות על דרכי הפעולה וההישגים של מנגנוני הפיקוח הבלתי פורמאליים.

פרק יב' - תקשורת ודמוקרטיה - לא כלול בבחינה

פרק יג: נשיא המדינה (נושא בחירה קבוע בחלק הרביעי של הבחינה)

מושגים	הערות דידקטיות
בחירת הנשיא תפקיד ייצוגי תפקיד סמלי	מעמד הנשיא, פירוט תפקידיו וסמכויותיו
סמכות החנינה	ייחודה של סמכות זו, הסבר בליווי דוגמאות של חנינות מפורסמות

פרק יד': המיעוטים במדינת ישראל (נושא בחירה קבוע בחלק הרביעי של הבחינה)

מושגים	הערות דידקטיות
הפסיפס האנושי של החברה הלא יהודית בישראל: ערבים דרוזים בדואים צ'רקסים	מאפיינים דתיים, תרבותיים וחברתיים של קבוצות מיעוט שונות. יסודות משותפים לקבוצות המיעוט ולשאר אזרחי המדינה.
מחברה מסורתית לחברה מודרנית: חברה חקלאית חברה פטריארכלית חוק חינוך חובה חברה מודרנית מעמד האישה	הסיבות לשינויים, כגון: חוק חינוך חובה ועליית ערך ההשכלה, שינוי במעמד האישה, ירידה בילודה ועוד... המתח הפנימי בין המודרנה לבין החברה המסורתית במשפחה ובחברה כולה. המתח עם חברת הרוב: חוסר אמון, מתח סביב אופייה היהודי של המדינה ועוד...

פרק ט"ו: פערים כלכליים-חברתיים בישראל

מושגים	הערות דידקטיות
הסיבות לפערים : פערי רכוש והון פערים בהכנסה אבטלה מדיניות הממשלה	
תוצאות הפערים : עוני (קו העוני) פגיעה בזכויות סכנה למשטר הדמוקרטי	הסבר : כיצד העוני והפערים החברתיים מסכנים את המשך קיומה של הדמוקרטיה. הסבר בליווי דוגמאות היסטוריות.
זכויות חברתיות ומדיניות רווחה	טיעוני התומכים והמתנגדים למדיניות רווחה
גישות כלכליות חברתיות : א. הגישה הליברלית ב. הגישה הסוציאל דמוקרטית	היכרות בסיסית עם שתי הגישות והעמקת הדיון בעד ונגד כל אחת מהגישות, על יתרונותיה וחסרונותיה.
המוסד לביטוח לאומי שירותים סלקטיביים שירותים אוניברסליים	היכרות עם תפקידיו של המוסד לביטוח לאומי, חשיפת הלומדים לזכויותיהם ולחובותיהם.

פרק ט"ז: הגלובליזציה והשפעותיה

מושגים	הערות דידקטיות
גלובליזציה כפר גלובלי	
הסיבות לתהליכי הגלובליזציה דרכי הביטוי של הגלובליזציה בתחומים שונים	מתן דוגמאות מחיי היום יום, הממחישות את המושג.

בפרק זה לא ייכלל בבחינה המושג: כיצד משפיעה הגלובליזציה על מדינת הלאום?

רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 9546434, טלפון: 073-3934411 פקס: 073-3934412

אתר האגף לחינוך מבוגרים: www.edu.gov.il/ae

מייל: sharongar@education.gov.il